

Yayın Geliş Tarihi: 16.05.2021
Yayına Kabul Tarihi: 08.12.2021
Online Yayın Tarihi: 31.12.2021
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1055618

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 23, Özel Sayı, Yıl: 2021, Sayfa: 95-108
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

MÜLTECİLERİN DİL SORUNU: İZMİR'DE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN TÜRKÇE İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Büşra Nur GANI*
Gülmira KURUOĞLU**

Öz

Göçle gelen mültecilerin birçok sorunları olmaktadır. Bunlardan en önemlisi de iletişim, yani dil sorunudur. Göç ettikleri ülkenin dilini bilmek, mülteciler için iş bulabilmek, eğitimlerine devam edebilmek, hayatlarını daha düzenli bir şekilde sürdürmek demektir. Son yıllarda Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin ülkemizdeki hayata uyum sağlamaları için pek çok çalışma yürütülmektedir. Zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli çocuklara eğitim öğretim fırsatlarının sağlanması, her yaşta Türkçe öğrenmek isteyenlere yönelik Türkçe kurslarının açılması bu çalışmalardan bazılarıdır. İzmir'deki Suriyeli çocukların Türkçe ifade edici dil becerilerini ölçmek ve değerlendirmek amacıyla yaptığımız çalışma, Buca ilçesinde milli eğitim bakanlığına bağlı resmi ortaokullarda eğitim görmekte olan 8. sınıf düzeyindeki 14 Suriyeli çocuğu kapsamaktadır. Çalışma nitel bir yöntem olan derinlemesine görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve elde edilen konuşmalar yanlış çözümlemesi yaklaşımına göre dil bilimsel olarak analiz edilmiştir. Katılımcıların konuşma sırasında yaptıkları sesbilimsel, biçimbilimsel, anlambilimsel ve sözdizimsel yanlışlar tespit edilip yorumlanmıştır. Buna göre en çok tespit edilen yanlış %76, 78 ile ses bilimsel yanlışlardır. Onu %17, 36 ile biçim bilimsel yanlışlar, %4, 03 ile söz dizimsel yanlışlar ve %1, 81 ile anlam bilimsel yanlışlar takip etmiştir. Bu çalışmayla Suriyeli mülteci çocukların Türkçe konuşma becerilerinin yanlış çözümlemesi yaklaşımıyla değerlendirilmesi bakımından önemli bir boşluğun doldurulması ve Türkçe öğreticilerinin öğretim süreçlerine ışık tutulması hedeflenmiştir.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Gani, B., Kuruoğlu, G. (2022) Mültecilerin dil sorunu: İzmir'de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların Türkçe ifade edici dil becerilerinin incelenmesi. . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, *Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Konferansı, Göç: Önümüzdeki Yirmi Yılın Projeksiyonu ve Ötesi*” Özel Sayısı, 95-108.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0003-0303-9149, busragani@hotmail.com.

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0002-4172-0253, gulmira.kuruoglu@deu.edu.tr.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe, göç, konuşma becerisi, yanlış çözümlemesi, mültecilerin dil sorunu.

LANGUAGE PROBLEM OF REFUGEES: AN INVESTIGATION OF SYRIAN REFUGEE CHILDREN'S ENGLISH EXPRESSIVE LANGUAGE SKILLS

Abstract

Refugees who come through immigration have many problems. The most important of these is the problem of communication, namely language. Knowing the language of the country they migrated to means to find a job for refugees, to continue their education and to continue their lives in a more orderly manner. In recent years our country to adapt to the life of the remaining Syrians forced to migrate to Turkey many studies are conducted. Providing educational opportunities for Syrian children at the age of compulsory education and opening Turkish courses for those who want to learn Turkish from all ages are some of these activities. Our study, which we conducted to measure and evaluate the Turkish expressive language skills of Syrian children in Izmir, includes 14 Syrian children at the 8th grade who are studying in official secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in Buca district. The study was carried out with the in-depth interview method, which is a qualitative method, and the speeches obtained were analyzed linguistically according to the error analysis approach. Phonological, morphological, semantic and syntactic mistakes made by the participants during the speech were identified and interpreted. Accordingly, the most common mistakes with 76, 78% are phonetic errors. It was followed by morphological errors with 17,36%, syntactic errors with 4, 03% and semantic errors with 1, 81%. With this study, it is aimed to fill an important gap in terms of evaluating the Turkish speaking skills of Syrian refugee children with the error analysis approach and to shed light on the teaching processes of Turkish teachers.

Keywords: Turkish as a foreign language, immigration, speaking skills, error analysis, language problem of refugees.

GİRİŞ

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonrası ülkemize göç etmiş olan Suriyelilerin eğitim süreçlerinde yaşadıkları en önemli sorunlardan biri dil sorunudur. Suriyeli çocukların yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri; akademik başarısızlık, devamsızlık, okulu terk ve uyum gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Dil ve kültür arasındaki kuvvetli bağ düşünüldüğünde, Suriyeli çocukları Türkçeyi konuşur ve yazar duruma getirmek, onların Türk toplumuna kısa zamanda uyum sağlamalarını ve Türk kültürünü öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Suriyeli çocukların devlet okullarında yaşadıkları dil ve iletişim sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara çözüm üretilmesi şüphesiz eğitim-öğretimi de kolaylaştıracaktır. Bu sebeple sorunlar belirlenmeli ve iyileştirici çalışmalara gereken önem verilmelidir. (Şahin ve Şener, 2019, s. 3)

Türkçenin yabancılara öğretilmesi sürecinde konuşma becerisinin geliştirilmesi çok önemlidir. Alanyazında yer alan çalışmalara bakıldığında Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen yabancılardan en çok zorlandıkları ve kaygı duydukları

becerinin konuşma becerisi olduğu tespit edilmiştir (Açık, 2008; Boylu ve Çangal, 2014; Dönmez ve Paksoy, 2015; İşcan, Şahin, Kana ve Koçer, 2013; Maden ve İşcan, 2011; Özyürek, 2009; Sallabaş, 2012). Bu sebeple Suriyelilere Türkçe öğretim sürecinde de en çok önem verilmesi gereken beceri konuşmadır.

Alanyazına bakıldığında yabancılara Türkçe öğretiminde yanlış çözümlenmesi yaklaşımıyla Türkçe dil becerilerinden herhangi birini inceleyen çalışmaların ise genellikle yazma becerisine yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir (Barçın, 2019; Boylu, Güney ve Özyalçın, 2017; Büyükkiz ve Hasırcı, 2013). Bu durum Suriyeli öğrencilere yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda da görülmektedir: Şahin (2020) Suriyeli İlkokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki yanlışları incelemiş, Gezer ve Kıymık (2018) Yabancı Dil olarak Türkçe öğrenen anadili Arapça olan öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki yanlışları incelemiş, Çiçek ve Kaplan (2016) ise Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin yazılı anlatımlarını yanlış analizi bağlamında değerlendirmiştir.

Gerek yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yapılmış çalışmalar, gerekse Suriyeli öğrencilerin dil becerilerine yönelik yapılmış çalışmalar yazma becerisi üzerine yoğunlaşmıştır. Yalnızca Ceran, Yıldız ve Çakın (2015)'in ortaya koymuş oldukları çalışmada Yabancı dil olarak Türkçenin öğreniminde yazılı ve sözlü olarak yapılan yanlışlar birlikte incelenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışma bu yönüyle diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir. Ancak bu çalışma da Suriyelilere yönelik değildir. Alanyazında Suriyeli çocukların konuşma becerilerinin incelendiği çalışmaların olmaması büyük bir eksikliğe sebep olmaktadır. Bu çalışmayla beraber bu eksikliğin giderilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Suriyeli çocukların Türkçe ifade edici dil becerilerinde ortaya çıkan yanlışları sesbilimsel, biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel açıdan analiz etmektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Milli Eğitim bakanlığına bağlı ortaokullarda eğitim görmekte olan Suriyeli çocukların konuşma becerilerinin analizlerinin yapılması amaçlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışmasında betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020 – 2021 Eğitim Öğretim yılında İzmir'in Buca ilçesinde bulunan Sezai Karakoç İmam Hatip Ortaokulu bünyesinde 8. Sınıf düzeyinde eğitim görmekte olan 14 öğrenci (3 kız, 11 erkek) oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama araçları “yarı yapılandırılmış görüşme formları”dır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları iki farklı formdan oluşmakta olup ilki öğrenciyi tanımaya yönelik sorulardan, ikincisi öğrencinin Türkçe hakkındaki düşünceleri ve izlenimlerine yönelik sorulardan oluşmaktadır. İlk form olan “Öğrenci Hakkındaki Sorular” 5 sorudan oluşmakta olup yaş, kardeş sayısı gibi bilgileri içermektedir; ikinci form olan “Dil Hakkındaki Sorular ” ise 19 sorudan oluşmakta olup ve çocuğun Türkçe hakkındaki görüşlerine yöneliktir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi ile veri toplanmıştır. Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır. Araştırmaya katılan 14 katılımcıya yarı yapılandırılmış görüşme formlarındaki açık uçlu sorular yöneltilmiş ve sözlü olarak cevap vermeleri beklenmiştir. Soru cevap şeklinde ilerleyen görüşme katılımcıların ve okul yöneticilerinin de izni ile ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınan sözlü anlatımlar yazıya geçirilmiş, elde edilen veriler betimsel tarama modelinde yanlış çözümlene yaklaşımına göre değerlendirilmiştir. Çocukların sözlü anlatımlardaki yanlışlar Keshavarz’ın (2011) yanlış analizi sınıflandırmasına göre kategorisel analiz yoluyla incelenmiştir. “Kategorisel analiz, belirli bir mesajın birimlere bölünmesinin ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler hâlinde gruplandırılmasını kapsamaktadır” (Bilgin, 2006, s. 19).

Katılımcıların ses kayıt cihazı ile kaydedilen konuşmaları öncelikle yazıya geçirilmiş daha sonra yazıya geçirilen bu dokümanlar yanlış çözümlene yaklaşımıyla incelenmiştir. Ortaya çıkarılan yanlışlar ses bilimsel, biçim bilimsel, söz dizimsel ve anlam bilimsel olmak üzere dört farklı dilbilimsel kategoriye ayrılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Türkçe öğretiminde öğrencilerin yaptıkları yanlışların “yanlış” ya da “hata” olarak tanımlanabilmesi için iki önemli yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar karşıtsal çözümlene ve yanlış çözümlenesidir (Çerçi, Derman ve Bardakçı, 2016, s. 2). Yanlış çözümlenesi, öğrencilerin yaptıkları yanlışların gözlenmesi ve belirli bir sisteme göre sınıflandırılıp analiz edilmesidir. Bu yöntem öğretmenin öğretim tekniğini ve öğretimde kullandığı materyalleri tekrar gözden geçirmesi, öğretim programını yeniden düzenlemesi ve öğretmen sürecini değerlendirmesi bakımından yol gösterici bir nitelik sergilemektedir (Bölükbaş, 2011, s. 3).

Yanlış çözümlenmesinde kullanılacak yöntemi ise Sridhar (1972, s. 268) adımlar halinde şu şekilde sıralamıştır:

1. Aşama: Verinin toplanması (öğrencilerin bir konuda oluşturdukları bir üründen veya sınav cevaplarından)
2. Aşama: Yanlışların belirlenmesi
3. Aşama: Yanlış türlerinin sınıflandırılması
4. Aşama: Yanlış türlerinin göreceli sıklık tablosunun oluşturulması
5. Aşama: Amaç dildeki zorluk alanlarının belirlenmesi
6. Aşama: İyileştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi (iyileştirici dersler vb.) (Sridhar, 1972, s. 268)

Çalışmamızda da yanlış çözümlenmesi yaklaşımının bu basamakları aynen izlenmiş, Suriyeli çocukların konuşmalarında yaptığı dil bilimsel yanlışlar kategorisel olarak analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların isimlerinin gizli tutulması amacıyla “Katılımcı 1, Katılımcı 2” şeklinde isimler kullanılmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de görüldüğü gibidir.

Tablo 1: Katılımcılarla İlgili Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş
Katılımcı 1	Erkek	13
Katılımcı 2	Kız	15
Katılımcı 3	Erkek	16
Katılımcı 4	Kız	13
Katılımcı 5	Erkek	15
Katılımcı 6	Erkek	15
Katılımcı 7	Erkek	16
Katılımcı 8	Erkek	16
Katılımcı 9	Erkek	15
Katılımcı 10	Kız	15
Katılımcı 11	Erkek	16
Katılımcı 12	Erkek	13
Katılımcı 13	Erkek	15
Katılımcı 14	Erkek	16

Katılımcıların Tablo 1’de yer alan demografik özelliklerine bakıldığında 14 katılımcının 11’ini erkeklerin 3’ünü ise kızların oluşturduğu görülmektedir. Yaş

aralıkları ise 13 ile 16 arasında değişmektedir. Ülkemizde 8.sınıf düzeyinde eğitim görmekte olan çocukların yaş aralıkları ise 13 - 14 arasında değişmektedir. Bu duruma bakıldığında bazı katılımcıların yaş grubuna göre uygun olmayan bir sınıf düzeyinde olduğu söylenebilir. Erkeklerin kız öğrencilere nazaran sayısı daha fazla olmakla birlikte konuşma becerileri çok daha iyi düzeydedir. Bu duruma erkek katılımcılardan bazılarının çalışmış ya da çalışıyor olmasının etki ettiği düşünülmektedir. Çünkü çalışmakta olan tüm katılımcılar iş yerinde Türkçe konuştuğunu beyan etmiştir. Bu da Türkçe konuşma becerilerinin gelişimine katkıda bulunmuştur. Katılımcılarda tespit edilen dil bilimsel yanlışların düzeylere göre türleri ve sayıları, ayrıca konuşma süreleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 2: Katılımcıların Konuşma Süreleri ve Dil Bilimsel Düzeylere Göre Yanlış Sayıları

KATILIMCILARIN KONUŞMA SÜRELERİ VE DİL BİLİMSEL DÜZEYLERE GÖRE YANLIŞ SAYLARI						
KATILIMCILAR	KONUŞMA SÜRESİ (DAKİKA)	SES BİLİMSEL YANLIŞLAR	BİÇİM BİLİMSEL YANLIŞLAR	SÖZDİZİMSEL YANLIŞLAR	ANLAM BİLİMSEL YANLIŞLAR	TOPLAM
Katılımcı 1	08: 21	113	24	8	3	161
Katılımcı 2	30: 13	664	167	59	14	1048
Katılımcı 3	08: 05	128	20	1	0	158
Katılımcı 4	14: 46	67	17	3	1	101
Katılımcı 5	06: 06	53	12	1	2	72
Katılımcı 6	10: 16	62	2	0	0	66
Katılımcı 7	12:13	69	17	0	7	97
Katılımcı 8	06: 33	48	11	0	4	65
Katılımcı 9	09: 29	28	8	3	1	42
Katılımcı 10	11: 34	65	15	2	3	93
Katılımcı 11	09: 34	181	22	2	2	207
Katılımcı 12	09: 40	95	32	7	1	141
Katılımcı 13	08: 02	51	16	1	0	76
Katılımcı 14	06: 20	30	11	0	1	43
GENELTOPLAM	150,29	1654	374	87	39	2154

Tablo 2'ye bakıldığında katılımcıların en çok yanlışı 1654 yanlışıyla ses bilimsel düzeyde yaptığı görülmektedir. Bu kategoriyi sırasıyla biçim bilimsel, söz dizimsel ve anlambilimsel yanlıklar takip etmektedir.

Ses Bilimsel Açıdan Yanlıklar

Bilindiği gibi, dil, seslerden örölmüş toplumsal bir kurumdur ve kurumun en küçük birimi sestir. Ses bilgisi, dilin seslerini ele almaktadır. Her dil kendine özgü bir ses dizgesi bulunur. Ses bilgisinin başlıca inceleme alanları şu şekildedir (Eker, 2013, s. 32):

- Ses, ses birimi, alt ses birimi vb. kavramlar
- Seslerin oluşumu
- Seslerin boğumlanma özellikleri ve sınıflandırılması
- Seslerin sözcüklerdeki sıralanışı
- Ses deęişmeleri
- Hece yapısı
- Vurgu ve tonlama (Eker, 2013, s. 32)

Bu çalışmada katılımcıların hangi sesleri düşürdüğü, hangi seslerde değişim olduğu ve değişime uğrayan seslerin özellikleri incelenmiştir.

Katılımcıların %42'sinde en çok tespit edilen yanlışı "ünsüz düşürülmesi"dir.

Örnekler:

Ğ sesi için: *okuduğum > okuduum, öğretmen > öretmeen, ertuğrul > ertulur, öğrencem > orenceem*

N sesi için: *sonra > sora/sora, bizden > bizde, hemen > heme, için > içi, benim > beim*

Y sesi için: *şey > şe/şii, bişey > bişe, kişiyiz > kişiiiz, yazıyorum > yazziyorum, iyiydi > iyidi*

R sesi için: *biraz > biaz/bias, türkçe > tuçee, zor > zo, kadar > kada, var > vaa, şarkılar > şarkıla, sonra > sonaa, dur > du*

İkinci sırada en çok rastlanan yanlışı %35 ile "ince ünlü yerine kalın ünlü kullanımı"dır.

Örnekler:

üç > uç, türkiye > turkiye, güzel > guzel, küçük > kuçuk, , dükkan > dukkan, türkçe > turkçe, çünkü > çunku, börekçi > barakçı

Bürünsel (Entonasyonel) Özellikler

Entonasyon, titreleme, melodi, tonlama ve ritim terimleri aslında vurgu, ton, durak ve ulama gibi bürünsel özelliklerin uygun şekillerde kullanımıyla bunları kapsayan genel ve Türkçe karşılık olarak ezgi terimini oluşturmaktadır. Sesletimin bürünsel özellikleri ezgi çatısı altında onu oluşturan vurgu, sesletme (tonlama), durak ve ulama (kavşak) terimlerinden oluşmaktadır (Karatay ve Tekin, 2019, s. 5).

Katılımcıların telaffuzları esnasında genellikle son hece vurgusunun zayıf, ilk hece vurgusunun baskın olduğu ve katılımcıların sesletim esnasında son hecedeki ünsüzü uzatarak söyleme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Örnekler:

başlamadı > başlımadı, biraz > viraaz, izlemedim > izlimidiim, pazartesi > bazartesi,

Bu tip son heceyi uzatarak söyleyişler 14 katılımcıdan 10'unda yani katılımcıların %71,42'sinde görülmektedir. Bu da çok yüksek bir orandır.

Biçim Bilimsel Açıdan Yanlılar

Biçim bilgisi bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleştirme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili diğer konuları incelemektedir (Korkmaz 1992b, s. 142). Bu çalışmada da katılımcıların hangi ekleri düşürdükleri, hangi ekleri birbiri yerine kullandıkları gibi konular incelenmiştir. Katılımcıların %42'sinde en çok tespit edilen biçim bilimsel yanlış "1. tekil şahıs kişi eki düşürülmesi"dir. Düşürülen eke kimi zaman /u/, /i/, /ı/ ünlülerinin eşlik ettiği görülmektedir.

Örnekler:

izliyorum > izliyo,

istiyorum > istiyoru,

dinliyorum > dinliyo

geliyorum > geliyo,

öğrendim > öğrendi,

Söz Dizimsel Açıdan Yanlılar

Söz dizimi/tümce bilgisi/sentaks sözcüklerin ve eklerin cümle içindeki görevlerini, hangi dizilişlerde yer alabileceğini ve cümlelerin türlerini inceleyen dil bilgisi dalıdır (Eker, 2013, s. 333). Bu çalışmada katılımcıların cümlelerin öğelerinden hangilerini düşürdüğü yahut öğeleri hangi sırada kullandığı incelenmiş ve konuşma dili baz alınarak yanlışlar tespit edilmiştir. Katılımcılarda en çok tespit edilen söz dizimsel yanlış %42,85 oranıyla "yüklem ortada Kullanımı" yanlıdır. Yanlış sayısı hesaplanırken 4 katılımcıda söz dizimsel yanlış bulunmayışı ve üç

katılımcıda birden fazla farklı türlerde yanlışlar olması sebebiyle anlamlı bir sonuç elde edilemediği için yalnızca 7 katılımcıda tespit edilen yanlışlar baz alınmıştır.

Örnek:

Soru: Türkçe zor bir dil midir? Yani zorlanıyor musun? Arapçadan daha mı zor? Zor bir dil mi Türkçe?

Cevap: Biraaz, biraz ben (bana) geliyo, çok zo(zor).

Yanlışın Türü: Yüklemin ortada kullanımı (geliyo yüklemi)

Doğru Cümle: Bana biraz zor geliyor.

Anlam Bilimsel Açıdan Yanlışlar

Anlam bilimi (semantik), bir dildeki sözcükleri/cümleleri anlam bakımından ele alan, sözcüklerin ses yapıları ve ifade ettiği kavramlar, yani dil ve düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceleyen dil bilgisi dalıdır (Korkmaz, 1992b, s. 9). Bu çalışmada katılımcıların kullandıkları sözcükler eş anlamlılık, zıt anlamlılık, yakın anlamlılık, diller arası (farklı dillerde kelimenin yer alıp almadığı, kelimenin oluşumunda katılımcının ana dilinin etkisinin bulunup bulunmadığı) gibi faktörlere dikkat edilmiş ve anlamsal yanlışlar tespit edilmiştir. Katılımcılarda en çok tespit edilen yanlış %42 ile “anlamca farklı olan iki kelimenin birbiri yerine kullanımı”dır.

Örnekler:

öğrenmek > olmak, gitmek > girmek, açmak > koymak

Örnek Cümle 1: Yavaş yavaş sora kursa gittim, sora vöylee türççe oldu, türkçe oldum (öğrendim).

Örnek Cümle 2: Mesa benim kar –deşim, en küçük kardeşim, ben büyük bir – a (az), bu – bondan daa (daha) büyük üç sene, o benden küçüf. şee, o arapçaya hiç okola girmidii (gitmedi).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Suriyeli öğrencilerin ifade edici dil becerilerinde yaptıkları yanlışların analizini amaçlayan bu çalışmanın sonucunda, ses bilimsel, biçim bilimsel, söz dizimsel ve anlam bilimsel yanlışlar tespit edilmiştir. Toplam tespit edilen 2154 yanlışın 1654’ünü (%76, 78) ses bilimsel yanlışlar, 374’ünü (%17, 36) biçim bilimsel yanlışlar, 87’ini (%4, 03) söz dizimsel yanlışlar, 39’unu (%1, 81) anlam bilimsel yanlışlar oluşturmuştur.

Erkeklerin kız öğrencilere nazaran sayısı daha fazla olmakla birlikte konuşma becerileri çok daha iyi düzeydedir. Bu duruma erkek katılımcılardan bazılarının çalışmış ya da çalışıyor olmasının etki ettiği düşünülmektedir. Çünkü çalışmakta olan tüm katılımcılar iş yerinde Türkçe konuştuğunu beyan etmiştir. Bu da Türkçe konuşma becerilerinin gelişimine katkıda bulunmuştur.

Katılımcıların %71'i "Türkçeyi anlamakta mı, konuşmakta mı zorluk yaşıyorsunuz?" sorusuna "konuşmak" yanıtını vermiştir.

Katılımcıların en çok yanlışı ses bilimsel düzeyde çıkarmalarının sebepleri arasında katılımcıların kelime telaffuzunda zorluk yaşaması, harfleri tam çıkaramaması, kelime haznelerinin yetersiz oluşu ve Arapça ve Türkçe arasındaki ses bilimsel farklılıklar oluşturmaktadır.

Türkçe ve Arapça arasındaki ses bilimsel farklılıklar sebebiyle katılımcıların Türkçe sesleri çıkarmakta zorlandıkları ile ilgili Bölükbaş'ın yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arapların yazımlarındaki yanlışıları incelediği çalışmasında Arapça ve Türkçe arasındaki bu ses bilimsel farklılıkları şu şekilde açıklamaktadır: "/o/ - /ö/, /u/ - /ü/, ve /a/ - /e/ harflerinin sesletimlerinin kendilerine neredeyse aynı geldiğini, bu nedenle yazarken hangisini kullanacakları konusunda kararsız kaldıklarını belirtmektedirler. Bu yanlışıların önüne geçmek için, ders etkinliklerinin Arapça ve Türkçe arasındaki sessel farklar dikkate alınarak planlanması ve özellikle Temel Türkçe sınıflarında ünlülerle ilgili yazma ve telaffuz çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir." (Bölükbaş, 2011, ss. 9 - 10)

Görüldüğü üzere Bölükbaş'ın çalışması bu çalışmayla ortaya çıkarılan ses bilimsel yanlışılar bakımından benzeşmektedir ancak ilgili çalışmada Suriyeli Araplar değil genel olarak Arap öğrenciler baz alınmıştır ve sözlü değil, yazılı anlatım incelenmiştir.

Alanyazın tarandığında Suriyeli çocukların Türkçe konuşma becerilerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmasa da Şahin'nin Suriyeli ilkökul öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin incelendiği çalışmasında araştırmamızla örtüşen bulgular yer almaktadır. Bu araştırmaya göre tespit edilen toplam 1303 hatanın, %15,50'si ses bilgisi, %32,62'si dil bilgisi, %5,45'i söz dizimi, %25,17'si sözcük bilgisi, %21,26'sı ise noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili hatalardır (Şahin, 2020, s. 1).

Çalışmamızda ikinci sırada en çok yapılan yanlışılar %17, 36 ile **biçim bilimsel yanlışılar**da gözlemlenmiştir. Biçim bilimsel düzeydeki yanlışılarda Suriyeli çocukların cümlelerin anlamını belirleyen en temel eklerden biri olan kişi ve iyelik ekleri konusunda sıkıntı yaşamakta olduğu ve bu ekleri eksik ya da yanlışı kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durum da cümle içerisindeki eylemi yapan kişi ya da kişilerin belirsizleşmesine ayrıca cümledeki aitlik anlamında büyük bir eksiklik oluşmasına yol açmaktadır. En çok yanlışı çıkarılan kategorinin "birinci tekil kişi eki düşürülmesi" olmasının sebebi öğrencilerin birçoğunun ekleri nerede kullanacağını bilemeyeşinden kaynaklanmaktadır. Aydın ve diğerlerinin yaptığı çalışmada da öğrencilerin düşünceleri ifade etme konusunda en çok "bilinen kelime sayısı azlığı" ve "konuşurken ekleri yerinde kullanma" problemi yaşadıkları belirlenmiştir. Bu çalışmada da benzer problemler göze çarpmaktadır (Aydın vd., 2017, ss. 10 - 12).

Son olarak % 4,03 ile üçüncü önemli yanlışı oluşturan **söz dizimsel yanlışılar**dır. Söz dizimsel yanlışılarda en çok rastlanan yanlışı türü ise "yüklemin

ortada kullanımı” yanlıştır. Katılımcıların yaptıkları bu yanlış, Kardaş (2020)’in çalışmasında belirttiği gibi hedef dil ve ana dili arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Öğrenciler cümle dizilişini ana dillerine göre düşündüklerinden hata yapmaktadırlar (Kardaş, 2020, s. 9).

Katılımcılarda tespit edilen söz dizimsel yanlışların en önemli sebebi Türkçe ve Arapça arasında cümle öğeleri arasındaki diziliş farkıdır. Türkçede cümle öğelerinin dizilişi: Özne + nesne + yüklem şeklindeyken, Arapçada Yüklem + özne + nesne şeklinde bir diziliş göstermektedir (Işık, 2015, s. 17). İki dil arasındaki bu dil bilimsel farklılık sebebiyle katılımcıların %42, 85’u Türkçe cümle düzeninde sonda yer alması gereken yüklemi cümle ortasında kullanmış, diğer katılımcıların ise %28, 57’si yüklemi başta kullanmıştır. Bu sonuç katılımcıların Türkçe konuşurken yüklemi halen doğru yerinde kullanmakta zorlandıklarının bir göstergesidir.

Anlam bilimsel yanlışlar %1, 81 oranla Suriyeli çocukların kelime haznelerinin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuklar kullanılması gereken kelimeler yerine o kelimelerle yakın anlamlı ya da anlamca ilişkili başka kelimeler kullanmıştır.

Suriyeli çocuklardaki yazılı yanlışlarını incelenen çalışmalarda (Bölükbaş, 2011, Şahin: 2020, Kardaş, 2020) yer alan yanlışlar büyük ölçüde, incelediğimiz Suriyeli çocukların sözlü anlatımında da gözlemlenmiştir.

ÖNERİLER

1. Suriyeli çocukların konuşmalarında en çok ses bilimsel yanlışlar görüldüğü için Türkçe öğretmenlerinin temel amacı öncelikle bu öğrencilere Türkçenin sesletim özelliklerine göre öğretmek, ünlü – ünsüz harflerin farklarını kavratmak olmalıdır. Özellikle ince ve kalın ünlü ayrımı ana dili Arapça olan katılımcılarda zor ayırt edilen bir özellik olduğu için öğrencilerin /u/ - /ü/, /ı/ - /i/, /o/ - /ö/, /a/ - /e/ gibi kalın ince ünlülerin öğretimi üzerinde durmaları yerinde olacaktır.

2. Türkçe derslerinde görsel ve işitsel ders materyalleri kullanılarak telaffuz çalışmaları gerçekleştirilmeli, özellikle öğrencilerin en çok zorlandıkları /ç/, /p/, /ğ/ gibi ünsüzlerin ve /ö/, /ü/, /i/ gibi ünlülerin telaffuzları üzerinde özellikle durulmalıdır.

3. Suriyeli çocukların Türkçe derslerinde konu anlatımına geçilmeden önce ses bilimsel, biçim bilimsel, sözdizimsel ve anlam bilimsel düzeylerde ne ölçüde bilgi sahibi oldukları sene başında tespit edilmelidir. Öğretmen yıllık müfredatı öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine göre özelleştirmelidir.

4. Katılımcılarda ikinci olarak tespit edilen biçim bilimsel yanlışlar da ses bilimsel yanlışlar kadar önemsenmelidir çünkü yanlış kullanılan yahut kullanılmayan ekler kelimelerin/cümlelerin anlamını kökten etkilemektedir. Eklerin

kullanımını yeterli düzeyde kavrayamamış Suriyeli çocukların günlük hayattaki iletişimleri şüphesiz olumsuz etkilenecektir. Bu sebeple seslerin öğretiminden sonra eklerle ilgili olarak da bolca sözlü alıştırma yaptırılmalıdır.

5. Çalışmamızda 13-16 yaş aralığında 8. sınıfta okumakta olan çocukların birçoğu kendilerini ifade etme konusunda ve söylenenleri anlama konusunda yetersizdir. Bu çocukların tamamı Türkçe olarak anlatılan derslerde başarı göstermesi çok zordur. Bu sebeple öğrencilerin ilk ve orta öğretime başlamadan önce katılabilecekleri 1 yıllık hazırlık sınıfları açılması ya da okulla eş zamanlı destekleyici Türkçe kurslarının olması hem onların Türkçe konusundaki eksikliklerini tamamlayacak hem de onları okul sürecine hazır hale getirecektir.

KAYNAKÇA

Açık, F. (2008). Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretilirken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi.http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/fatma_acik_yabancilara_turkce_ogretimi.pdf (Erişim: 15.02.2021).

Aydın, G., Şahin, A., Şahin, E.Y., Emre, K., Salı, M. K. (2017). yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin konuşma öz yeterliliklerinin belirlenmesi (Çomü Tömer Örneği). *Journal of Awareness*, 2 (3S): 549-564.

Barçın, S. (2019). Türkçe öğrenim gören Kırgız öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki ek yanlışları. *International Journal of Scientific And Technological Research* Www.İiste.Org ISSN 2422-8702 (Online), DOI: 10.7176/JSTR/5-12-05 Vol.5, No.12, 2019

Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Boylu, E. ve Çangal, Ö. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde dil ihtiyaç analizi. *International Journal Of Language Academy*. 2(4), 127-151.

Boylu, E., Güney, E. Z. , Özyalçın, K. E. (2017). Yanlış çözümlene yaklaşımına göre Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen b1 seviyesi öğrencilerinin yazılı anlatımlarının değerlendirilmesi. *International Journal Of Languages' Education And Teaching* Volume 5, Issue 3, September 2017, P. 184-202.

Bölükbaş, F. (2011). Arap öğrencilerin Türkçe yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 6 (3), 1357-1367.

Büyükikiz, K.K. ve Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414 - 1430.

Büyükikiz, K.K. ve Hasırcı, S.(2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarının yanlış çözümlene yaklaşımına göre değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 51-62.

Ceran D., Yıldız D. & Çakın E. (2015). “Yabancı dil olarak Türkçenin öğreniminde yazılı ve sözlü anlatımlarda yapılan yanlışlar: Japon örneği”. *International Journal of Languages’ Education and Teaching UDES* (2015) 476-494.

Çerçi, A., Derman, S. ve Bardakçı, M. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarına yönelik yanlış çözümlemesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (2), 695-715.

Çiçek ve Kaplan (2016). Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin yazılı anlatımlarının hata analizi bağlamında değerlendirilmesi. *Route Educational And Social Science Journal* Volume 3(5), December 2016, Ss. 96 -116.

Dönmez, M.İ. ve Paksoy, S. (2015). Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmede karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği. *International Journal of Languages Education And Teaching*. S. 1907 - 1919.

Eker, S. (2013). *Çağdaş Türk Dili*. Grafiker Yayınları. Ankara.

Gezer, H., Kıymık, M. N. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Arap dilli öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinde karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin bir çözümleme. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31 (Özel Sayı), 2018, 43-64.

İşcan, A., Yağmur Şahin, E., Kana, F. ve Koçer, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ihtiyaç algıları: Betimsel bir durum çalışması. *International Journal Of Social Science*, 6(4), 1185-1198.

Karatay, H., Tekin, G. (2019). Konuşma eğitiminin bürün özellikleri ve öğretimi. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)* Yıl: 5, Sayı:18, Mart 2019, S. 1-28 7

Kardaş, D. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma ve yazma becerilerinin karşılaştırılması: Suriyeli öğrencilere yönelik bir uygulama. *International Journal of Languages’ Education And Teaching* Volume 8, Issue 1, March 2020, P. 71-84.

Keshavarz, M. H. (2011). *Contrastive Analysis and Error Analysis*. Tehran: Rahnama Press.

Korkmaz, Z. (1992b). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Atatürk Dizisi 575.

Maden, S. ve İşcan, A. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi amaç ve sorunlar (Hindistan örneği). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5); 23-38.

Özyürek, R. (2009). Türk devlet ve topluluklarından Türkiye üniversitelerine gelen Türk soylu yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde karşılaştıkları sorunlar. *Turkish Studies*. 4 (3), 1819-1862).

Sallabaş, M. E. (2012). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin konuşma kaygılarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 7(3), 2199-2218.

Sridhar, S. N. (1976). *Contrastive Analysis, Error Analysis And Interlanguage. Reading English As A Second Language*. Ed. Kenneth Croft. USA: Winthrop Publisher Inc., S. 258- 281.

Şahin, F. (2020). Suriyeli ilkokul öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki hataların incelenmesi. *Aydın Tömer Dergisi*. Yıl 5, Sayı 1, 39- 68.

Şahin, F , Şener, Ö . (2019). Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim süreçlerindeki dil ve iletişim sorunları: İstanbul Fatih örneği . *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* , 6 (9) , 66-85 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/50040/634214>